

Hållbara Väreend - en summering i punktform inför sista träffen, plus en idé att diskutera

Utmaningen

- Vi måste ställa om - snabbt, genomgripande, och på ett sätt som är solidariskt både med "svaga grupper" i Sverige och med fattiga folk i tredje världen.
- Vi måste till år 2050 minska våra klimatgasutsläpp med 80-90 %. Från 10 -14 ton CO_{2e} per pers och år till mindre än 2 ton
(Klimatfrågan är inte den enda stora miljöfrågan - forskarna har identifierat 9 planetära gränser - men det är den mest överhängande och som leder till de mest dramatiska konsekvenserna, och "spjutspetsfrågan" som kan dra med sig de andra)
- Boendet (i form av uppvärmning, el- och vattenförbrukning, m.m.), maten och transporterna står för merparten av CO₂-avtrycket, ca en fjärdedel vardera.
- Förutom den ekologiska krisen, även energikris och ekonomisk och emotionell kris. Dessa beror av varandra. "Kapitalets diktatur", d.v.s. tvånget att ständigt förmera kapitalet, tvånget till ständig ekonomisk tillväxt, tvånget att konsumera mer och mer, är en grundorsak till alla tre. Alltså måste vi övervinna denna diktatur. Men hur? Vad sätter vi istället?
- Kapitalismen bygger på att jorden subventionerar vår ekonomi. I den räknas inte de ekologiska kostnaderna, det sätts inget pris på miljöförstörelsen. Det krävs någon form av rättvis fördelning, vilket måste planeras. Vi måste få en globalt fungerande återanvändning och återvinning, produkter med lång hållbarhet, slutna kretslopp. Att ställa om jordbruket är bland det viktigaste.

Väreend idag - styrkor, svagheter, möjligheter och hot

- Väreend är en skogsregion. Skogen är vår största naturtillgång. Men den sköts bara så att den ska ge så stor ekonomisk avkastning som möjligt. Har blivit mer av granplantage än skog. Detta är ett hot mot både biologisk mångfald och mot dess funktion för turism och friluftsliv. Skogen kan användas till så mycket - byggnadsvirke, ved och flis för uppvärmning, papper, möbler, biodrivmedel, textilier, rekreation... Det gäller att hushålla klokt med denna tillgång.
- En utmaning är att få det att fungera mellan stad och land. En styrka är naturen, vi har nära till den. Det gäller dock att se till att den behåller sin attraktivitet. Skogsbruket är, som sagt, ett hot mot detta.
- Naturen i Väreend är gynnsam för småjordbruk av olika slag. Vi bör kunna utveckla ett betydligt mer mångsidigt jordbruk. Borde kunna utveckla skogsträdgårdar och förbättra jorden med bl.a. biokol. Det småskaliga ekologiska mångsidiga jord- och skogsbruket har framtiden för sig i en hållbar utveckling. Men det är en utmaning att "fånga in det". Hur få mer av lokal tillverkning, gårdsmejerier, etc?
- Väreend har mycket goda naturliga förutsättningar för klimatvänlig mjölk- och köttproduktion. Boskap som lever på naturligt gräs bidrar inte till nettoutsläpp av växthusgaser. Det är industrijordbruket med stora djurbesättningar som lever på kraftfoder som är problemet.

- Sjöarna är också en tillgång, insjöfisket borde kunna utvecklas.
- Väreend har goda förutsättningar att klara uppvärmning och elförsörjning med egna förnyelsebara energikällor. Vi har i stort redan ställt om till förnyelsebara källor när det gäller uppvärmning av bostäder och lokaler. Kommunernas vindkraftsplaner visar att det finns potential att producera betydligt mer vindkraftsel i länet än vad vi totalt konsumerar idag. Problemet när det gäller energin är alltså främst transporterna och drivmedlen.
- Här finns många engagerade människor som vill omställning. Och många projekt och sociala företag som har med omställning att göra. Växjö kommun är en föregångare. Allt fler börjar vakna, men samtidigt är det många som väljer att inte bry sig, som tänker att det fixar sig eller att man ändå inte kan göra nått. Och vi ser ännu ingen tendens till att biltrafiken skulle minska. Nu är dessutom bensinen billig. Man pratar fortfarande mest om ekologisk och klimatsmart mat samt avfallssortering när det handlar om vad man personligen kan göra.
- Det tillverkas mycket i länet. Vi är integrerade i världen via den tillverkningen. Det finns en mycket positiv entreprenörsanda (Gnosjöanda). "Den småländska klurigheten" är en styrka.

Väreend 2050 - en vision

- Antalet bilar har minskat drastiskt. Mellan orterna, på de större vägarna och på järnvägarna, går bekväma snabbussar och pendeltåg minst en gång i timmen. Till kollektivtrafiknoderna i de mindre orterna och i stadsdelarna kan man åka förarlös elbil. Men många tar cykel eller elcykel. Om man nu inte bor så nära så man går förstås. Ganska många kommer på rullskridskor och rullskidor. I alla orter och även på landsbygden finns ett väl utbyggt nät med cykelvägar.
- Vid kollektivtrafiknoderna, både i de mindre orterna och i Växjö's stadsdelar, finns byahus eller kvarterslokaler, där man hämtar de livsmedel man beställt via internet, där man kan hyra/låna verktyg och maskiner, och "gör det själv-verkstäder", föreningslokaler, trevliga samlingslokaler samt fik/krog. Intill finns det också kommunala cyklar och biluthyrning/bilpooler.
- På många håll har det bildats lokalsamhällen där man skapat en slags gemenskapsekonomi.
- Växjö är en mer blandad stad. Bostäder, butiker och annan service, arbetsplatser ligger inte åtskilda utan blandas i samma kvarter. Kvartersbutiker, kvartersbagerier, kvartersverkstäder, etc gör att det är nära till det mesta. Staden är också både tätare och glesare än förr. Särskilt runt trafiknoderna och i stråk utmed busslinjerna har bebyggelsen storstadskaraktär och här är funktionsblandningen extra stor. Andra områden består mest av bostäder i småhus (trädgårdsstad). Mellan bebyggelsen är det grönt och blått. Stadens parker och naturområden utgör en större andel av stadens yta än 2015. Här är det gott om utrymme för friluftaktiviteter och den biologiska mångfalden frodas. Alla sjöar har rent och fint badvatten. Vid de skyfall som blivit vanligare - trots att den globala uppvärmningen stannat av på 1° C - fungerar grönytor som omhändertagande av regnvattnet så att översvämningar undviks. Dessa stadens lungor bidrar också till hålla staden någorlunda sval vid värmeböljorna som också blivit lite fler.
- Det finns fler varianter av boende. Olika mer eller mindre kollektiva former är vanliga.
- Marknader finns, men hela ekonomin är inte en enda stor marknadsekonomi där allt är varor. Allmänningen (det man utan kostnad har tillgång till) är istället mer omfattande.

Här ingår - förutom det vi redan har idag såsom vård och undervisning) - t.ex. transporter av personer och gods, fordon (tåg, buss, bil, elcykel mm), lokaler, kultur av olika slag. Ekonomin är för till stor del en delandeekonomi, d.v.s. vi äger inte så mycket som idag. Vi hyr och lånar istället.

- Medborgarlön är införd, mot att alla gör samhällstjänst, eller allmänningsarbete. Här ingår allt det som behöver arbetas med för att tillgodose basbehoven i samhället och man lever tämligen gott på medborgarlönen. Denna del av ekonomin är demokratiskt planerad och att delta i diskussionerna och beslutsfattandet är en angelägenhet för alla medborgare. Det tid man ägnar åt samhällstjänst är inte mer än 20 tim i veckan så tid för att delta "politiken" och att göra annat är det gott om.
- Jord- och skogsbruket och livsmedelsproduktionen har förändrats drastiskt. Smågårdar med grönsaksodling och i kombination med småskalig djurhållning dominerar. Skogsträdgårdar har blivit vanligt. Biokol har stor betydelse som jordförbättrare och kolsänka. Det lokala jord- och skogsbruket producerar också råvaror för kläder och tyger (ull, cellulosafiber, hampa och lin). Kalhyggeskogsbruket har upphört. Andelen gran har minskat drastiskt till förmån för tall och löv. Blandskogen dominerar, och det är fullt med bär och svamp. Att plocka bär och svamp till matsalar, restauranger och Värends butiker är räknas som samhällstjänst.
- Fler arbetar nu i jord- och skogsbruket. Landsbygden har levt upp och runt om i bygderna finns verkstäder med 3D-skrivare och andra maskiner som tillverkar mycket av det vi behöver.
- Över huvud taget är samhället mycket mer inkluderande. Utanförskap existerar inte längre. Alla är med när *folket bygger landet*.

Vägen dit - en idé att diskutera

Om "kapitalets diktatur" och kravet på ständig tillväxt ska kunna övervinnas - vilket är ekologiskt nödvändigt - krävs ett nytt system som är inriktat på genuina mänskliga behov och ekologisk hållbarhet i stället för på vinst. En samhällsekonomi som är inriktad på bruksvärden och inte på bytesvärden. Vi måste nå fram till en kretsloppsekonomi baserad på flödande energikällor, d.v.s. i slutändan solenergi som är det enda vi har obegränsat av. Detta klarar inte "marknaden" som är en förskönande omskrivning av kapitalismen. Marknader kommer nog alltid att finnas, ting och tjänster kommer att köpas och säljas. Men hela ekonomin kan inte vara en enda stor "fri" marknadsekonomi om planeten ska räddas. Vi måste istället successivt genomföra regleringar och radikala reformer som gör att mer och mer förs över till den gemensamma sektorn, till allmänningen. Resurser måste snabbt dirigeras om till att bygga en helt ny infrastruktur när det gäller energi, kommunikation och transporter, livsmedelsproduktion, etc. Inte minst måste bankväsendet bli en allmänning.

Hur ska detta gå till? Jag tror vi måste gå på tre ben, eller med andra ord: vi måste skapa en ny - och som jag ser det rödgrön - treenighet:

1. *En nyuppväckt folk- och arbetarrörelse* som lärt av sina misstag. Svenska folket har en lång tradition av kamp mot överheten som det finns mycket att lära av. Folket slogs för rösträtt, 8-timmars arbetsdag, yttrande- och tryckfrihet, religionsfrihet, folknykterhet, folkets kultur och folkbildning (folkets hus, folket park, studieförbund, folkhögskolor), egna butiker och egna företag (kooperationen). Denna kamp ledde till genomgripande samhällsförändringar. Folket byggde det moderna Sverige - som nu

till stor del raserats. Folkrörelserna har förlorat mycket av sin styrka men där finns fortfarande liv - om än framför allt arbetarrörelsen tycks tämligen politiskt förvirrad.

2. *Miljö- och omställningsrörelsen*, som omfattar gamla organisationer som Naturskyddsföreningen, rester av den miljörörelse som föddes kring kärnkraftsomröstningen (Miljöförbundet Jordens vänner, Miljöpartiet) och den i sammanhanget nya "omställningsrörelsen" som är mer lösligt organiserad än de äldre. Miljörörelsen har tyvärr ofta hamnat i motsättning till den traditionella arbetarrörelsen, så här finns en del svårigheter att övervinna.
3. *Prekariat-rörelsen*, som ännu inte existerar, men som det är viktigt att skapa och få med. Här ingår alla de som lever prekärt: arbetslösa, de med tillfälliga arbeten, de som är mer eller mindre i "utanförskap". Invandrarna är en stor delgrupp av prekariatet. Många ungdomar hör hit.

Denna nya treenighet ska inte slås ihop till en enda rörelse. Strävan bör vara behålla mångfalden men ändå ha en gemensam huvudriktning. Samverka, samarbeta, prata med varandra - men inte likrikta och inte bekämpa varandra.

Denna brokiga rörelse bör - som jag ser det - "slås" på tre fronter (alla goda ting är tre):

- Politisk (men inte enbart partipolitisk) kamp för radikala reformer som begränsar och mildrar "kapitalets diktatur" och som stegvis flyttar fram allmänningen.
- Idékamp/kulturkamp/medvetandebygge - kalla det vad ni vill - men det handlar om att påverka vanliga människor. Det görs med tidningar, musik, teater, film, böcker, föreläsningar, tankarnas trädgårdar... och via digitala media.
- Praktiskt omställningsarbete, en ny folk rörelse som tar omställningen i egna händer: "Folket ställer om".

Jag lämnar de två första och försöker konkretisera/applicera den tredje på Varend.

Folket i Varend bygger det nya samhället - Folklandet Varend.

Grundidén är att bygga en "parallell ekonomi", som dock inte står helt utanför den gamla ordningen, men som successivt gör den obsolet.

I denna parallella ekonomi - omställningsekonomin - kan man bli "omställningsmedborgare". Det kostar 2% av taxerad bruttoinkomst. Medelinkomsten i Sverige är ca 310 000 kr/år, vilket ger en avgift på 6200 kr/år eller 517 kr/mån för den som har medelinkomst. Tusen omställningsmedborgare med medelinkomst skulle ge 6,2 milj kr till rörelsen. Med 10 000 medborgare blir det 62 miljoner per år. Med detta "kapital" bygger rörelsen upp sitt eget "samhälle" - Folklandet Varend (jfr samebyarna som är en slags ekonomiska föreningar med ett territorium)

- Butiker, verkstäder, odlingar, fabriker, transporttjänster - allt som produceras och saluförs där är givetvis garanterat ekologiska och "rättvisa". Även dessa ger förstås intäkter, så småningom det mesta av intäkterna.
- Alla omställningsmedborgare har 10 % rabatt på allt som säljs i rörelsens butiker och även på de varor (märkta med Folklandet Varend) som rörelsen distribuerar till andra butiker. Handlar man folklandsvaror för 5170 kr/mån har man alltså tjänat in årsavgiften om man har medelinkomst. Och eftersom det flesta nödvändighetsvaror finns så är det lönsamt att vara omställningsmedborgare i Varend.

- De som arbetar i folklandets administration, butiker och företag har 30 tim-vecka och 20 000 kr per månad. Den låga lönen (som när kapitalets diktatur är nedkämpad blir medborgarlönen) kompenseras av att man som folklandsanställd slipper årsavgiften. I praktiken har man alltså medellön fast man bara jobbar 75%. Så småningom krymper arbetstiden ytterligare.
- Den som vill kan välja att arbeta gratis i rörelsen en halvdag (4 tim) i månaden i stället för att betala årsavgift - "skatt" in natura.
- Egenföretagare och kooperativ kan ansluta sina företag till Folklandet Varend, om de uppfyller vissa krav. De blir certifierade omställningsföretag i folklandet.
- Varends folkbank. En egen bank som lånar ut pengar mer eller mindre räntefritt för investeringar.
- Varends folkbostäder. Billiga bostäder byggs också i folklandets regi. Tack vare att rörelsen har egna byggnadsarbetare och genom att man kan göra fördelaktiga inköp av byggvaror kan byggkostnaderna hållas på 15 000 kr/m² (2007 var de genomsnittliga byggkostnaderna i Sverige 27 890 kr och i Norrland 16 796 kr. En lägenhet på 75 m² kostar alltså 1,125 000 kr att bygga i folklandet Varend. Med en avskrivningstid på 50 år (vilket Varends folkbank accepterar) blir månadskostnaden 1875 kr. För att klara underhåll och kommande renoveringar sätts hyran till det dubbla: 3750 kr. (Med en byggkostnad på 20000 kr/m² skulle motsvarande hyra bli 5000 kr/mån).
- Folklandet Varend driver så småningom också skolor, vård och omsorg - givetvis demokratiskt styrt och utan vinstsyfte.
- Folklandet styrs demokratiskt och via en demokratiskt beslutad plan. Omställningsmedborgarskapet ger rösträtt. I huvudsak en deliberativ demokrati ("samtalsdemokrati"). Här finns inga partier, utan det fungerar mer som en förening.
- Att vara medborgare i Folklandet Varend innebär att man hela tiden får lära sig nya saker, höja sin kunskap och sitt medvetande - en kontinuerlig folkhögskola där man också kan forska. Samarbete med såväl studieförbund som Linnéuniversitetet. Mycket i den handlar om hur man förvaltar naturen, om hur det ekologiska jord- och skogsbruket kan utvecklas, om gamla och nya hantverk, om konst- och konsthantverk... ja, fyll på själva.
- Kulturen - musik, teater, film, konst, tidningar, etc. är viktiga medel i folklandsbygget.
- Folklandet Varend har också internationellt utbyte. Bland annat samverkar vi med "folkbyar" (panchayats) i Indien varifrån vi köper högkvalitativa ekologiska bomullstyger och -kläder, chili, peppar, cashewnötter, kokos, med mera till rättvisa priser. Dit åker också många av folklandets ungdomar på volontärsarbete. Och varje år kommer delegationer med indier till oss.

Vägen - strategin - är alltså att börja bygga detta. Givetvis kommer det att ske stegvis. Vi kan bland annat diskutera hur och med vad man börjar. Man kan se Ekobacken, Macken, SIP, Bonnakött, Bondens marknad/butik och liknande som embryon. Kan de bli delar i en större helhet?

2015-12-06

Pål